

Hiệu quả điều trị thoái hóa khớp gối bằng phương pháp điện châm kết hợp bài thuốc Tứ vật Thang

EFFECTIVENESS OF TREATMENT OF KNEE OATHROSIS USING ELECTRO- ACUPUNCTURE COMBINED WITH THE REMEDY TU VAT THANG

Nguyễn Thị Bích, Nguyễn Vũ Hoàng
Trường Đại học Y Dược Thái Nguyên

TÓM TẮT

Mục tiêu: Đánh giá hiệu quả điều trị thoái hóa khớp gối bằng phương pháp điện châm kết hợp bài thuốc Tứ vật Thang.

Đối tượng và phương pháp nghiên cứu: Nghiên cứu mô tả lâm sàng, so sánh trước và sau điều trị. Gồm 60 bệnh nhân không phân biệt giới tính, thời gian mắc bệnh, nghề nghiệp... được chẩn đoán thoái hóa khớp gối.

Kết quả: Mức độ đau theo VAS được cải thiện rõ rệt. Ban đầu mức độ đau nặng chiếm 50%, sau 7 ngày điều trị mức độ nặng chiếm 16,7%, Sau 15 ngày điều trị mức độ nặng còn 0%. Tầm vận động trung bình của khớp gối cải thiện rõ. Thời điểm ban đầu là $105,1 \pm 15,6$ cm và sau điều trị là $124,9 \pm 15,5$ cm. Chỉ số gót mông trung bình là $24,2 \pm 7,1$ cm và sau điều trị là $12,3 \pm 5,8$ cm.

Kết luận: Phương pháp điện châm kết hợp với bài thuốc Tứ vật Thang có hiệu quả giảm đau nhanh, giúp cải thiện chức năng vận động ở bệnh nhân thoái hóa khớp gối.

Từ khóa: Thoái hóa khớp gối, điện châm, bài thuốc Tứ vật Thang.

ABSTRACT

Objective: To evaluate the results of treating osteoarthritis of the knee using electroacupuncture combined with the Tu vat Thang herbal formula.

Subjects and methods: 60 patients of all genders, disease duration, occupations, etc., diagnosed with osteoarthritis of the knee.

Results: Pain levels according to VAS improved significantly. Initially, severe pain accounted for 50%, after 7 days of treatment, severe pain accounted for 16.7%, and after 15 days of treatment, severe pain accounted for 0%. The average range of motion of the knee joint improved significantly. At baseline, it was 105.1 ± 15.6 cm, and after treatment, it was 124.9 ± 15.5 cm. The average heel-gluteal index was 24.2 ± 7.1 cm, and after treatment, it was 12.3 ± 5.8 cm.

Conclusion: The combination of electroacupuncture with the Tu vat Thang herbal formula is effective in rapidly reducing pain and improving mobility in patients with osteoarthritis of the knee.

Keywords: Knee osteoarthritis, electroacupuncture, Tu vat Thang medicine.

ĐẶT VẤN ĐỀ

Thoái hóa khớp (THK) là một bệnh lý mạn tính bao gồm tổn thương sụn khớp là chủ yếu, kèm theo tổn thương xương dưới sụn, dây chằng, các cơ cạnh khớp và màng hoạt dịch [1]. THK là một bệnh khớp rất thường gặp ở mọi quốc gia trên thế giới. Có khoảng 18% nữ và 9,5% nam giới trên toàn cầu mắc bệnh THK nói chung, trong đó THK gối chiếm tới 15% dân số [2]. Ở Việt Nam, THK đứng hàng thứ ba (4,66%) trong các bệnh có tổn thương khớp, trong đó THK gối chiếm 56,5% tổng số các bệnh khớp do thoái hóa cần điều trị nội trú. Y học hiện đại (YHHĐ) điều trị THK chủ yếu là dùng các nhóm thuốc giảm đau, chống viêm toàn thân, thuốc chống thấp khớp. Bên cạnh những hiệu quả tích cực trong điều trị của thuốc YHHĐ vẫn có những tác dụng không mong muốn như viêm dạ dày,

xuất huyết tiêu hóa, loãng xương [3]. Vì vậy, việc nghiên cứu để tìm ra các thuốc có hiệu quả điều trị và ít tác dụng không mong muốn vẫn là mục tiêu của các nhà y học.

Theo Y học cổ truyền (YHCT), thoái hóa khớp gối thuộc phạm vi chứng tý, việc điều trị thường kết hợp cả châm cứu với dùng thuốc YHCT. Trong khi đó, Bài thuốc Tứ vật Thang có tác dụng khu phong, tán hàn, thông lạc, chỉ thống, thư cân hoạt lạc [1]. Phương pháp điện châm, là sự kết hợp giữa châm cứu cổ truyền và dòng điện sinh lý, đã được nhiều nghiên cứu hiện đại chứng minh là có hiệu quả trong giảm đau, chống viêm, cải thiện lưu thông máu và phục hồi chức năng thần kinh. Nghiên cứu của Trần Thị Minh Quyên (2019) tại Bệnh viện Y học cổ truyền Trung ương cho thấy tỷ lệ cải thiện triệu chứng đau khi điều trị bằng điện châm đạt 72,3% [4]. Việc kết hợp điện châm với

bài thuốc Tứ vật Thang là một hướng điều trị toàn diện, vừa giải quyết căn nguyên theo y học cổ truyền, vừa hỗ trợ cải thiện triệu chứng theo hướng hiện đại, tăng hiệu quả và rút ngắn thời gian điều trị. Đây là phương pháp kết hợp YHCT và YHHĐ, đã đem lại hiệu quả điều trị cao trong điều trị các bệnh cơ xương khớp nhưng chưa có nhiều nghiên cứu một cách có hệ thống. Do đó, chúng tôi đã tiến hành nghiên cứu để tài nhằm mục tiêu: Đánh giá kết quả điều trị thoái hóa khớp gối bằng phương pháp điện châm kết hợp bài thuốc Tứ vật Thang.

ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Đối tượng nghiên cứu

Bệnh nhân không phân biệt giới tính, thời gian mắc bệnh, nghề nghiệp,... được chẩn đoán THK gối điều trị tại Khoa YHCT - Bệnh viện Đa khoa Trung Ương Thái Nguyên, thời gian từ 03/2025 - 12/2025.

Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân theo YHHĐ:

- Được chẩn đoán THK gối theo tiêu chuẩn của Hội Khớp học Mỹ (American College of Rheumatology - ACR) (1991)[4].

- Tự nguyện tham gia nghiên cứu và tuân thủ liệu trình điều trị.

- Không sử dụng thuốc giảm đau chống viêm trước nghiên cứu ít nhất 3 ngày.

Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân theo YHCT:

- Bệnh nhân THK gối thể phong hàn thấp tý theo YHCT.

Tiêu chuẩn loại bệnh nhân:

+ Bệnh nhân đã điều trị thuốc chống viêm không steroid trong vòng 10 ngày hoặc đã tiêm corticoid tại chỗ trong vòng 3 tháng gần đây.

+ Bỏ điều trị giữa chừng ≥ 3 ngày (bỏ uống thuốc).

+ Bệnh nhân có tiền sử dị ứng.

+ Bệnh nhân đang bị xuất huyết tiêu hóa.

+ Bệnh nhân không tuân thủ yêu cầu của nghiên cứu.

Thời gian và địa điểm nghiên cứu

Nghiên cứu thực hiện tại Khoa Y học cổ truyền - Bệnh viện Đa khoa Trung ương Thái Nguyên, thời gian từ 03/2025 - 12/2025.

Chất liệu nghiên cứu

Bài thuốc Tứ vật Thang:

Thực địa 15g Bạch Thược 10g

Đương quy 12g Xuyên Khung 10g

Thuốc được sắc uống mỗi ngày 1 thang, chia 2 lần sáng - chiều. Toàn bộ dược liệu đạt tiêu chuẩn Dược điển Việt Nam V và được bào chế tại khoa Dược của bệnh viện.

Công thức huyệt điện châm: Huyệt hải, Âm lăng tuyền, Dương lăng tuyền, Lương khâu, Độc ty, Tắt nhãn.

Phương pháp nghiên cứu

Thiết kế nghiên cứu: Mô tả lâm sàng, so sánh trước và sau điều trị.

Cỡ mẫu và phương pháp chọn mẫu:

Cỡ mẫu: Nghiên cứu tiến hành trên 60 bệnh nhân được chẩn đoán thoái hóa khớp gối.

Phương pháp chọn mẫu: Chọn mẫu thuận tiện.

Quy trình điều trị:

Thời gian điều trị cho mỗi bệnh nhân là 15 ngày, các bệnh nhân được điều trị bằng phương pháp điện châm kết hợp với bài thuốc Tứ vật Thang, trong suốt quá trình nghiên cứu không sử dụng thêm thuốc điều trị khác [4].

- Bệnh nhân uống thuốc 2 lần/ngày.

- Châm kim lên huyệt chính xác, nhẹ nhàng, đạt yêu cầu về đặc khí, khi châm xong bệnh nhân có cảm giác tức nặng ở vùng huyệt đạo. Sau khi châm đặc khí rồi kích thích xung điện. Tần số và cường độ tùy thuộc vào tình trạng bệnh và ngưỡng chịu đựng của từng bệnh nhân, thường 5-6 Hz.

Các chỉ tiêu và đánh giá kết quả:

- Tuổi, giới, nghề nghiệp, thời gian mắc bệnh của bệnh nhân.

- Thời gian cứng khớp buổi sáng (đo bằng phút).

- Mức độ đau khớp, giảm chức năng, được đánh giá theo các thang điểm VAS.

Lượng giá mức độ đau theo thang điểm VAS (Visual Analog Scale)

Thang điểm VAS	Đánh giá cường độ đau	Hiệu quả giảm đau
0 điểm	Không đau	Tốt
1 – 3 điểm	Đau ít	Khá
4 – 6 điểm	Đau vừa	Trung bình
≥ 7 điểm	Đau nhiều	Kém

Đo tầm vận động khớp gối

Đánh giá	Độ gấp gối
Hạn chế nặng	$< 90^\circ$
Hạn chế trung bình	90° - dưới 120°
Hạn chế nhẹ	120° - 135°
Không hạn chế	$\geq 135^\circ$

Phương pháp xử lý và phân tích số liệu

Xử lý số liệu thu được theo thuật toán thống kê y sinh học (Chương trình SPSS 16.0). Tính n, tỷ lệ, trung bình thực nghiệm ($\bar{X}$), độ lệch chuẩn thực nghiệm (SD). So sánh 2 tỷ lệ dùng test χ^2 , so sánh 2 giá trị trung bình trước và sau điều trị dùng test t- student, so sánh sự khác nhau giữa các giá trị trung bình dùng test Anova. Sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$.

Đạo đức trong nghiên cứu

Đề tài đã được sự đồng ý của Hội đồng khoa học Trường Đại học Y Dược Thái Nguyên. Nghiên cứu chỉ nhằm nâng cao kết quả điều trị cho bệnh nhân, không nhằm mục đích nào khác. Bệnh nhân tự nguyện tham gia nghiên cứu sau khi đã được giải thích đầy đủ phác đồ điều trị.

KẾT QUẢ

Đặc điểm phân bố BN theo tuổi

Bảng 1. Đặc điểm phân bố BN theo tuổi

Tuổi	Số lượng (n=60)	Tỷ lệ (%)
20-29	3	5,0
30-39	5	8,3
40-49	9	15,0
≥ 50	43	71,7
$\bar{X} \pm SD$	50,01 ± 9,1	

Tuổi trung bình trong NC là 50,01 ± 9,1 trong đó nhóm tuổi ≥ 50 chiếm tỷ lệ cao nhất là 71,7%.

Kết quả điều trị

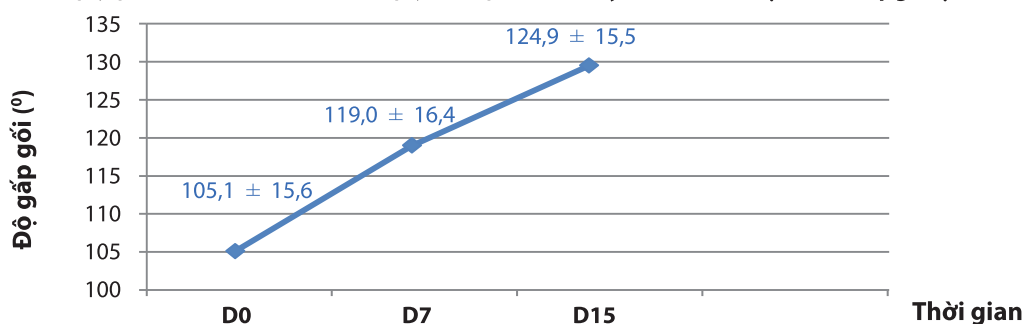
Bảng 2. Thay đổi phân loại mức độ đau theo thang điểm VAS (n=60)

Thời điểm	Mức độ đau	Nhẹ n (%)	Vừa n (%)	Nặng n (%)
Thời điểm ban đầu (D0)		10 (16,7)	20 (33,3)	30 (50)
Sau điều trị 7 ngày (D7)		15 (25)	35 (58,3)	10 (16,7)
Sau điều trị 15 ngày (D15)		45 (75)	15 (25)	0 (0)
p		< 0,05		

Sau 15 ngày điều trị, mức độ đau giảm đáng kể. Trước điều trị, 50% bệnh nhân bị đau nặng theo thang điểm VAS, nhưng sau 7 ngày giảm còn 16,7%, và sau 15 ngày không

còn bệnh nhân nào bị đau nặng, sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với p < 0,05.

Thay đổi mức cải thiện TVĐ khớp gối tại các thời điểm:

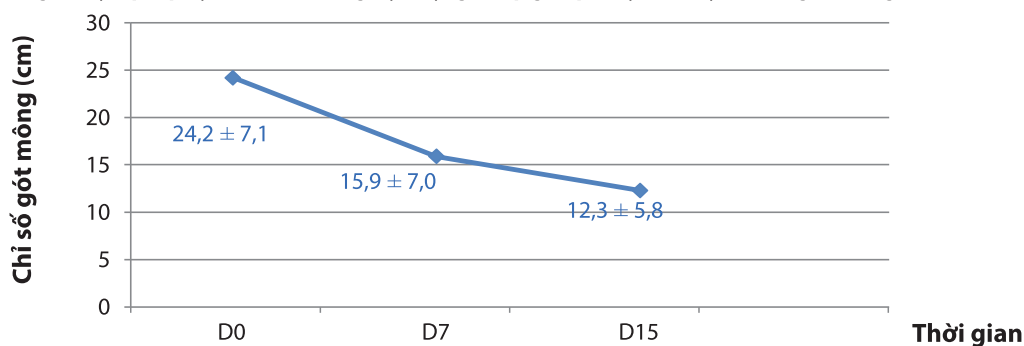

Biểu đồ 1. Mức độ cải thiện TVĐ khớp gối qua các thời điểm

TVĐ gấp trung bình của khớp gối cải thiện rõ rệt. Thời điểm ban đầu, TVĐ gấp trung bình của khớp gối là 105,1 ±

15,6 và sau điều trị là 124,9 ± 15,5. Sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với p < 0,05.

Đánh giá hiệu quả phục hồi chức năng vận động khớp gối qua sự cải thiện chỉ số gót móng:

Biểu đồ 2. So sánh chỉ số gót móng trung bình ở các thời điểm

Chỉ số gót mông trung bình cải thiện rõ rệt trước và sau điều trị. Thời điểm ban đầu, chỉ số gót mông trung bình là $24,2 \pm 7,1$ cm và sau điều trị là $12,3 \pm 5,8$ cm. Sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$.

BÀN LUẬN

Về độ tuổi

Theo nhiều nghiên cứu y khoa, THK gối chủ yếu xuất hiện ở nhóm tuổi lao động từ 20 đến 60. Theo Porchet FC (1999), tuổi trung bình của bệnh nhân mắc bệnh này là 58 [5], Phan Thị Hạnh (2008) là 51,9 [6]. Tỷ lệ bệnh nhân trên 50 tuổi chiếm phần lớn, do ở độ tuổi này, tình trạng lão hóa sụn khớp trở nên rõ rệt hơn. Điều này làm tăng nguy cơ THK gối. Tuổi là yếu tố quan trọng nhất với bệnh THK gối. Tỷ lệ THK cao ở lứa tuổi trên 50, có thể nói rằng ở lứa tuổi này sự lão hóa của sụn khớp đã trở nên rõ ràng. Theo quy luật tự nhiên, tuổi càng cao thì các tế bào sụn càng già đi, chất lượng sụn sẽ kém, giảm khả năng đàn hồi và chịu lực. Thêm vào đó, dưới tác dụng của các yếu tố cơ học như lao động chân tay, tăng tải trọng do nghề nghiệp càng làm cho bệnh THK gối phát triển. Vì thế, có thể thấy rõ rằng tuổi càng cao là yếu tố nguy cơ cao nhất của THK.

Mức độ đau theo thang điểm VAS

Sau 15 ngày điều trị, mức độ đau giảm đáng kể. Trước điều trị, 50% bệnh nhân bị đau nặng theo thang điểm VAS, nhưng sau 7 ngày giảm còn 16,7%, và sau 15 ngày không còn bệnh nhân nào bị đau nặng, sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$. Nguyên nhân gây đau là do chèn ép và thiếu máu. Theo Y học cổ truyền, bài thuốc Tứ vật Thang có tác dụng hoạt huyết hóa ứ, thông kinh lạc và giảm đau hiệu quả. Sự phối hợp của các vị thuốc giúp cải thiện lưu thông khí huyết, từ đó hỗ trợ giảm đau và tăng cường vận động.

Như vậy, xét về hiệu quả điều trị theo chỉ số VAS trung bình thì điều trị kết hợp điện châm kết hợp bài thuốc Tứ vật Thang có hiệu quả giảm đau nhanh và mạnh.

Hiệu quả phục hồi chức năng vận động khớp gối

TVĐ gấp trung bình của khớp gối cải thiện rõ rệt. Thời điểm ban đầu, TVĐ gấp trung bình của khớp gối là $105,1 \pm 15,6$ và sau điều trị là $124,9 \pm 15,5$. Sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$. Điện châm giúp giảm đau thông qua cơ chế kích thích các chất trung gian hóa học, giảm co cứng cơ và giải phóng áp lực lên rễ thần kinh. Điều này chứng minh tính hiệu quả của phương pháp điện châm kết hợp bài thuốc.

Hiệu quả phục hồi chức năng vận động khớp gối đánh giá theo chỉ số gót mông

Chỉ số gót mông trung bình cải thiện rõ rệt trước và sau điều trị. Thời điểm ban đầu, chỉ số gót mông trung bình là $24,2 \pm 7,1$ cm và sau điều trị là $12,3 \pm 5,8$ cm. Sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$. Sự cải thiện này chứng minh rằng bài thuốc Tứ vật Thang và điện châm không chỉ giảm đau mà còn tăng cường khả năng vận động của cột sống.

Về vai trò của bài thuốc Tứ vật Thang

Tứ vật thang là bài thuốc bổ huyết, hoạt huyết kinh điển của YHCT, gồm 4 vị thuốc: Thực địa, Đương quy, Bạch thược và Xuyên khung. Đối với bệnh lý thoái hóa khớp gối, bài thuốc thể hiện tác dụng tối ưu thông qua cơ chế "Trị phong tiên trị huyết, huyết hành phong tự diệt". Tứ vật Thang (Tác dụng lâu dài, bền vững): Đóng vai trò như nguồn "vật chất dinh dưỡng" liên tục bổ sung từ bên trong. Khi điện châm làm thông thoáng các đường kinh lạc bị tắc nghẽn, bài thuốc sẽ dễ dàng đưa huyết dịch quý báu đến nuôi dưỡng sụn khớp, màng hoạt dịch và hệ thống dây chằng.

Sự phối ngũ của Tứ vật Thang giúp khí huyết vùng gối đầy đủ và lưu thông tốt, các tổ chức quanh khớp được nuôi dưỡng đầy đủ, giúp phục hồi và cải thiện chức năng vận động lâu dài của khớp gối [1].

Hệ thống huyết vị châm cứu

Phương pháp điện châm sử dụng các huyết vị đặc hiệu tại chỗ và toàn thân nhằm đạt mục đích thông kinh hoạt lạc, hành khí hoạt huyết, giảm đau tại vùng khớp tổn thương. Các huyết vị thường được lựa chọn trong điều trị thoái hóa khớp gối bao gồm:

Huyết hải: Huyết thuộc kinh Tỳ, có tác dụng dẫn huyết, hoạt huyết và thanh nhiệt. Phối hợp huyết này giúp tăng cường công năng hoạt huyết của bài thuốc Tứ vật thang tại vùng chi dưới. Lương khâu: Huyết khích của kinh Vị, có tác dụng thông kinh hoạt lạc, khu phong hóa thấp, đặc trị các chứng đau cấp tính ở khớp gối. Độc tỵ và Tắt nhãn: Hai huyết đặc hiệu nằm ngay tại hõm dưới bánh chè (trong và ngoài). Châm hai huyết này giúp tác động trực tiếp vào nội khớp và hệ thống dây chằng bao khớp gối, làm giãn cơ, tăng cường tuần hoàn tại chỗ, giải phóng chèn ép, giúp giảm đau nhanh và mạnh. Túc tam lý: Huyết hợp của kinh Vị, có tác dụng bồi bổ tỳ vị, điều hòa khí huyết, nâng cao chính khí và tăng cường sức đề kháng của cơ thể.

Điện châm (Tác dụng nhanh, mạnh): Kích thích trực tiếp lên hệ thống kinh lạc và thần kinh bám tận quanh khớp gối, làm giãn các cơ co thắt, tăng cường dòng máu cục bộ, thúc đẩy cơ thể sản sinh các opioid nội sinh (như endorphin) giúp cắt đứt cơn đau nhanh chóng ngay trong và sau liệu trình châm. Sự tương hỗ này giải thích vì sao phương pháp không chỉ đạt kết quả giảm đau tức thì cao (giảm chỉ số VAS rõ rệt) mà còn duy trì được hiệu quả ổn định, hạn chế tái phát, giúp bệnh nhân phục hồi chức năng vận động linh hoạt của khớp gối lâu dài (cải thiện góc gấp khớp và chỉ số gót - mông) [4].

KẾT LUẬN

Phương pháp điện châm kết hợp bài thuốc Tứ vật Thang có tác dụng tốt trong điều trị THK gối do có tác dụng giảm đau nhanh, mạnh và cải thiện chức năng khớp gối lâu dài.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Nguyễn Văn Học.** *Đánh giá kết quả phẫu thuật thay toàn bộ khớp gối trong điều trị thoái hóa khớp tại bệnh viện Việt Đức*, Luận văn tốt nghiệp bác sỹ nội trú, Trường Đại học Y Hà Nội, 2012, tr.9.
2. **Nguyễn Giang Thanh.** *Đánh giá hiệu quả điều trị thoái hóa khớp gối bằng phương pháp cấy chỉ catgut kết hợp với bài thuốc Độc hoạt tang ký sinh*, Luận văn tốt nghiệp bác sỹ nội trú, Trường Đại học Y Hà Nội, 2012, tr.6-9
3. **Aggaarwal Anita.** A.H. injection for knee osteoarthritis. *Canadian family physician*, 2003, Vol. 66, pp.133-135.
4. **Nguyễn Vĩnh Ngọc, Trần Ngọc Ân, Nguyễn Thu Hiền.** *Đánh giá tình hình bệnh khớp tại Khoa cơ xương khớp - Bệnh viện Bạch Mai trong 10 năm (1991 - 2000). Báo cáo khoa học Đại hội toàn quốc lần thứ 3, Hội thấp khớp học Việt Nam*, 2002, tr.263-267.
5. **Porchet FC.** Acupuncture normalizes dysfunction of hypothalamic - ovarian axis. *Acupunct - Electroer - Res.*, 1999, 22 (2), pp.97-108.
6. **Phan Thi Hanh.** *Evaluation of Rehabilitation Outcomes in Patients with Lumbar Disc Herniation*, Graduation Thesis for General Practitioner Degree, Hanoi Medical University, 2008.